

יום ראשון כא מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קדיקה.

תניא: ו. זורע . . . 220 ישענו כו'.

ההתעסקות בדרכי החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו — בעניני מסחר — ידבר על לבו, כי יבוא אל שיעורי הלמודים בדא"ח או לאיזו התועדות.

וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הכדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.

יום שני כב מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י.

תהלים: קויקז.

תניא: והנה מודעת . . . תכונני.

אאמו"ר אמר: קודם רחיצת הפה שחרית, אין לכרך — מלכד בימי התעניות — ברכות השחר.

יום שלישי כג מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קחקיב.

תניא: ו. אשרנו . . . 222 ועלול כו'.

בחורף תרנ"ב כאשר אאמו"ר למד עמי בספר התניא „ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש“, הסביר כי הנושאים בתיבת ממעל ובתיבת ממש הם הפכים. ממעל תוארו רוחניות שכרוחניות וממש תוארו גשמיות שבגשמיות. וכאך כי זהו מעלת נפש השנית, שעם היותה רוחניות שכרוחניות פועלת בגשמיות שבגשמיות.

יום רביעי כד מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיגיקח.

תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.

מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הירדועה, האבען חסידים דערציילט דעם אלטעו רבי'ן די גרויסע יסורים וואס מ'האט פון די מתנגדישע פראסטע אידען. האט דער רבי געזאגט: דער זיידע — אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט — האט זייער ליב געהאט די פראסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איד בין געווען אין מעזריטש, האט דער רבי הה"מ געזאגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן — הבעש"ט — אהבת ישראל אין אהבת המקום, בניס אתם לה' אלקיכם, אז מען האט האלט דעם פאטער האט מען האלט די קינדער.

ההתעסקות בדרכי . . . בידיעת דא"ח: מבי כא מניא צ"ח [אג"ק ח"ד ע' טז]. . . אאמו"ר אמר . . . ברכות השחר: לתר"ת י מניא צ"ח [אג"ק ח"ד ע' צא]. . . בחורף תרנ"ב . . . בגשמיות

כא מנחם אב

יום ראשון, ה'תש"ג

ההתעסקות בדרכי החסידות

שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: ו. זורע ... 220 ישענו כו.

ההתעסקות¹ בדרכי החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בעניני מסחר – ידבר על לבו, כי יבוא אל שיעורי הלמודים בדא"ח או לאיזו התועדות.

וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.

הרהבה

הדברים נכתבו להרה"ח ר' מיכאל יהודה ליב הכהן (לימים מכפר חב"ד), בנו של הרה"ח ר' ברוך שלום הכהן ממוסקבה. בתוך הדברים מתאר הרבי את דרכי האב, ר' ברוך שלום, בהתעסקותו בדרכי החסידות:

במענה על מכתבו, התעסקות בדרכי החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו, יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים – וואס קאהן ער אין דעם אויפטאן.

וכשהוא פוגש במי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בעניני מסחר – ידבר על לבו כי יבא אל שיעורי הלימודים בדא"ח או לאיזה התועדות.

וכשפוגש במי שהוא מחבריו שי' ידברו ביניהם בעניני הטבת עניני הלימוד והתועדות.

בטח זוכר הוא את אביו ז"ל, הנהגתו ודיבוריו כשהי' פוגש את מי שהוא אשר בערך לדבר אתו, הנה ראשית הדיבור הי' התעוררות לעניני חסידות. וכבר הי' לפתגם לאנ"ש דמאסקווא "ברוך

1. מכ' כא מנ"א צ"ח. נדפס באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תט.

שלום מאכט אויף [=הופך את] ניקאלסקע - רחוב בטבור מאסקווע מקום הבירוע [=שוק] -
חסידים". כי גם אביו הרב"ש ז"ל היה הולך אל הבירוע כמו כל הסוחרים, אך רובם ככולם היו
שקועים רק במסחרם, והוא - אביו - ה' באמצע מסחרו מתעסק בדרכי החסידות.

וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ת,
כי כל אחד ואחד מאנ"ש ותלמידי התמימים יחיו יש לו, בעזה"י, די כח רוחני וחומר - קראפט
און מאטעריאל [=כח רוחני וחומרי] - איך ובמה להתעסק בדרכי החסידות.

כב מנחם אב

יום שני, ה'תש"ג

רחיצת הפה שחרית

שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י.

תהלים: קוֹקֹז.

תניא: והנה מודעת ... תכוּנני.

אאמו"ר¹ [מהורש"ב] אמר: קודם רחיצת הפה שחרית, אין לברך – מלבד בימי התעניות – ברכות השחר².

הרחבה

מקור הדברים הוא במכתב חריף ששלח כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ל"הנהלת מכינות תומכי תמימים בורשא", אודות ענין הנקיות של התלמידים. במפתח כ"ק אדמו"ר לאגרות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ כתב: "הכרח הנקיות. פקודת אדנ"ע בזה":

... ההשגחה על הנקיות היא מעלה גדולה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נבג"מ זי"ע אמר לאחד, אשר קודם רחיצת הפה שחרית אין לברך מלבד בימי התעניות ברכות השחר. והאריך לייסר את מי שהי' לו ריח הפה, ואמר לו: אשר המלאכים היוצאים מדבורי תפלתך ותורתך המה מסריחים, והוא היפך גמור מענין הקרבנות שצריכים להיות ריח ניחות.

רשומה אצלי פקודה אחת של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נבג"מ זי"ע להנהלת תו"ת בחדש אייר שנת תרס"ט, על אדות אחד התלמידים שהי' ריח פיו נודף, ואחד המשגיחים צוה אותו לאמר שילך אל רופא שיניים לנקותם, ולא רצה. וכאשר הודיעוני מזה, קראתיו והוכחתיו, וגם אותי בתור מנהל פועל לא שמע. כעבור איזה זמן קראתיו שנית והוכחתיו, ועוד הפעם לא שמע. ולפי חקי תו"ת הנה בההרצאה החדשית שהרצאתי לכ"ק אאמו"ר נבג"מ זי"ע נשיא תומכי תמימים, הוכרחתי להודיע גם מזה.

1. לתו"ת ומנ"א צ"ז. נדפס באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' צא.

2. ראה גם שו"ע אדה"ז סי' ד סי"ז: "יש נוהגים לרחוץ פיהם שחרית מפני הרירים שבתוך הפה, כדי לברך את שם הגדול בקדושה ובטהרה".

על כל פרטי ההרצאות הי' הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק רושם התשובה, לפעמים בכתב יד קדשו, ולפעמים הי' אומר לי בעל פה ואני כותב. וכשהגיע לענין הזה הואיל כ"ק אאמו"ר לרשום בכת"ק לאמר:

"ריח הפה הוא מהמומין שכופין להוציא, ומי שעושה כן במזיד אין להתחשב עם זה שהוא מהתלמידים החשובים, ולהתרות בו אשר אם לא יתקן הדבר ירחיקוהו מהשיבה".

קראתי את התלמיד עוד הפעם והראיתי לו הפקודה, ובו ביום הלך אל הרופא והי' ככל האדם הבריא.

באתת משיחותיו³ מזכיר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הוראה זו, שאסור לברך קודם רחיצת הפה שחרית, ושם מעיר כ"ק אדמו"ר:

ראה שלחן ערוך אורח חיים ס"ד סי"ז. ושו"ע אדמו"ר הזקן שם. אבודרהם. כלבו. לבוש שם. מטה משה. קצור של"ה. מטה אהרן כלל ה. קיצור שלחן ערוך סימן ב' ס"ג. סידור מהר"י קאפיל בסדר נטילת ידים שחרית. – מספר עמק הברכה מובא שידיח ב' או ג' פעמים – וראה גם כן שו"ע אורח חיים סימן תקס"ז ס"ג.

כג מנחם אב

יום שלישי, ה'תש"ג

ממעל - ממש

שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תניא: ז. אשרנו ... 222 ועלול כו'.

בחורף¹ תרנ"ב כאשר אאמו"ר [מהורש"ב] למד עמי בספר התניא „ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל ממש“, הסביר כי הנושאים בתיבת ממעל ובתיבת ממש הם הפכים: ממעל תוארו רוחניות שברוחניות, וממש תוארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר כי זהו מעלת נפש השנית, שעם היותה רוחניות שברוחניות פועלת בגשמיות שבגשמיות.

הפרק השני בתניא פותח בקטע: „ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל ממש“ – שלכל יהודי יש נפש קדושה שהיא חלק מהקב"ה.

בפתגם היומי מבוארת הסתירה הפנימית שבין „ממעל“ ל„ממש“. „ממעל“ פירושו גבוה מעל גבוה, הכי רוחני שאפשר. בפסוק המקורי שאותו שילב אדמו"ר הזקן בפרק הזה, באמת נאמר² „נפש אלוהי ממעל“ – בלי המילה „ממש“. מאידך המילה „ממש“ משמעה דבר ממשי, חומרי, דבר שניתן למשש אותו באמצעות חוש המישוש – גשמי לגמרי. ואם כן „ממעל“ ו„ממש“ הם הפכים גמורים.

אך זהו מעלת הנפש האלוהית, וזהו גם תפקידה בעולם – שבהיותה „ממעל“, „רוחניות שברוחניות“, לא תישאר כזו, אלא תרד ותפעל ותשנה גם את ה„ממש“ – ה„גשמיות שבגשמיות“ שבנו. עד שיהיה נכון לתארה „נפש אלוהי ממעל“ – אבל גם „ממש“, ניתן אכן לחוש אותה גם בביטויים גשמיים ממש.

1. מכ"ב"א [מנ"א] צ"ח. נדפס באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תד.

2. איוב לא, ב.

באחד ממכתביו באמצע ביאור בענין בהסידות, מעתיק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ קטע מרשימותיו משנת תרנ"ג – שנת הבר מצוה שלו – אודות "ממעל ממש":

הנני בזה להעתיק קיטועי דברים מאחת הרשימות דשנת תרנ"ג:

עשרה בטבת שעה ששית ערב, הצום עלה בטוב ת"ל וקיימתי כפי אשר נצטויתי ... אחר תפלת שחרית למד החסיד ר' חנוך הענדל ברבים פרק ב' דתניא. ונזכרתי מה ששמעתי מכ"ק אדמו"ר בענין זה בשנה העברה, ובעזרת מורי הר' ניסן הנני כותב מה שדיבר כ"ק אדמו"ר בשלשה שנים מלפנים, באחת ההתועדות בענין זה.

בחורף תר"ן הי' כ"ק אדמו"ר לומד שיעור קבוע מאמרי חסידות ברבים, בבית הכנסת אשר בחצר – הנקרא דער קליינער זאל [=האולם הקטן] – בערב כל לילה ולילה מימות החול, ואחדים ממשתתפי הלימוד היו באים לכ"ק אדמו"ר בכל מוצאי ש"ק להתועד – פארבריינגען – איזה שעות בשיחת ביאורי מאמרי חסידות, ובסיפורים.

אני, אם כי פעמים רבות הייתי נוכח בעת הלימוד, אבל כמובן לא הבנתי מאומה מאת אשר למדו. ורק חביב הי' לי להיות בין גדולים. ענג מיוחד הי' לי לראות את המחזה הנהדרה איך כ"ק אדמו"ר יושב לו בראש השולחן – העומד בדומית מערבית – ומסביב לו יושבים – המצוינים אז בליובאוויטש גופא לחסידים ובעלי עבודה – מאריכים בתפלתם – ושומעים בהקשבה מיוחדת דברי כ"ק אדמו"ר, כי בצירוי הנני מדמה מחזה זה להסיפור אשר שמעתי על ר' אלעזר בן עזריה, אשר מבלי הבט היותו צעיר לימים, הנה ישב בראש זקני תלמידי חכמים להורותם תורת ד'.

אמנם זמני ההתועדות שמרתי כאישון עין, והייתי משתדל בכל כחי לשמוע את המדובר. ובפרט הסיפורים, הקשבתים בשתי אזני וחזרתי עליהם כמה פעמים. וזכור לטוב תהי' נשמת מורי ומדריכי החסיד ר' ניסן מלמד, שהי' מבאר ומסביר לי כל סיפור וסיפור להבין תוכנו, והמוסר השכל שבו.

בחורף תרנ"ב כאשר כ"ק אדמו"ר למד עמי ספר התניא, פירש: "ונפש השנית בישראל הוא חלק אלוהה ממעל ממש", הסביר, כי הנושאים בתיבת ממעל ובתיבת ממש – הם הפכים כי ממעל תוארו על רוחניות שברוחניות, וממש תוארו גשמית שבגשמית.

ויבאר כי זהו מעלת נפש השני, אם היותו רוחנית שברוחנית פועל בגשמית שבגשמית.

אוהב הנני את מורי ומלמדי הר' ניסן אהבה רבה, על הטוב והחסד שעשה ועושה עמי תמיד להזכירני שיחות בקדש וסיפורים שהיו בזמני התועדות בעתים שונים וספרתי לו את אשר למד עמי כ"ק אדמו"ר כנ"ל.

בעל זכרון נפלא הוא מורי הר' ניסן, ודייקן בדברים. וכשספרתי לו את הדברים הנ"ל הזכיר

אותי אותו הסיפור אשר סיפר כ"ק אאמו"ר בענין זה בהתועדות דש"ק בשלה תר"ן, ויתן לי את ההנחה אשר כתבה אז, והנני מעתיקה.

בהנחה הזו מדובר על כמה דברים שהתרחשו בשנת תרל"ט ביחידויות של אדמו"ר מהורש"ב אצל אדמו"ר מהר"ש (מכאן ואילך בתרגום הופשי):

... אחד הדברים שאבי [מהר"ש] סיפר לי אז, היה הענין הזה:

כשהסבא [הצמח צדק] למד את התיבות "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש", העמיק מאוד בענין, והי' קשה לו שני ענינים הסותרים זה את זה: א) חלק אלוקה – אלקות היא עצמי, וחלק הוא רק חלק – איך יכול להיות "חלק – אלוקה" שני הדברים יחדיו? ב) ממעל ממש – ממעל זה גבוה ("העכער"), זאת אומרת שבכל מדרגה שרק נדבר אודותיה, זה גבוה יותר, ובמילא יוצא שדרגת ממעל זהו עילוי בלי גבול. ממש זהו דבר שניתן לממש, אם כן אלו שני הפכים.

כמה שעות חי הסבא בעומק שבענינים האמורים, עד שהענין הראשון, "חלק אלוקה", התחוויר לו. אבל הענין השני, "ממעל ממש", על כך לא היה לו שום הסבר.

אחרי זמן של יגיעה, החליט הסבא שהוא ישאל אצל הרבי [אדמו"ר הזקן], מהו התוכן הפנימי של המילים "ממעל ממש".

הרבי ענה: ממעל – רצוא, ממש – שוב.

שתי המילים הללו פקחו אצל הסבא את עיני השכל, שהענין הונח אצלו בהבנה של השכלה. ככל שהרצוא עמוק – כך השוב עמוק יותר, כי פנימית הכוונה העליונה הוא השוב, ועבורו עצמות כביכול האציל חלק מעצמותו, כדי שיהי' ה"ממעל ממש" – שזהו הרצוא והשוב של הנשמה.

כד מנחם אב

יום רביעי, ה'תש"ג

כשאוהבים את האבא

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיא.

תניא: והנה הארה ... "222" מרוב.

תרגום:

מקובל רבי מפי רבי:

בזמן המחלוקת הידועה, סיפרו חסידים לאדמו"ר הזקן את גודל היסורים שיש מהיהודים הפשוטים המתנגדים.

אמר הרבי: הסבא – כך היה הרבי מכנה את הבעל שם טוב – מאוד אהב יהודים פשוטים.

בימים הראשונים כשהייתי במעזריטש, אמר הרבי, הרב המגיד: מרגלא בפומי של הרבי – הבעל שם טוב – אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם", כשאוהבים את האבא – אוהבים את הילדים.

מקובל! רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האָבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואָס מ'האָט פון די מתנגדישע פראָסטע אידען. האָט דער רבי געזאָגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האָט זייער ליב געהאָט די פראָסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האָט דער רבי ה"מ געזאָגט: מרגלא בפומי פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האָט האָלט דעם פאָטער האָט מען האָלט די קינדער.

בפתגם זה מובא הרעיון של אהבת ישראל, יהודי פשוט, גם כשהוא גורם ליסורים – ובכל זאת לאוהבו מעצם היותו יהודי. הדרך לאהוב כזה יהודי, היא להתבונן בכך שהוא בנו של הקב"ה.

הרחבה:

מקור הדברים הוא בשיחה של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, שהעלה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ על הכתב באחד ממכתביו (כאן בתרגום חופשי ברובו):

1. לפאפ' ד' מנ"א צו. נדפס באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תקנ"ג.

2. פ' ראה יד, א.

בשמחת תורה תרנ"ד, באחת שיחות הקודש אשר הואיל הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לשוחח ברבים, אמר בזה הלשון:

"עכשיו הוא עת חדוה למעלה, הקב"ה שמח עם ילדיו הסמוכים על שולחנו ("זיינע קעסט קינדער"), התורה היא בתו של הקב"ה והיא מאורסה לישראל, כאמור "מורשה קהילת יעקב", ואז ישראל הם מאוכלי שולחנו, כאמור "ונתתי גשמיכם", הקב"ה אומר "ונתתי גשמיכם" – אני אתן לכם גשמיות, רק אתם, ילדים, מהגשמיות תעשו רוחניות.

הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מיש לאין, מגשמיות לעשות רוחניות³. והעבודה לעשות מהגשמיות רוחניות, ואת הגשמי לעשות לכלי לרוחניות, זוהי חובת גברא. ובזאת מחויב כל אחד ואחד בפרט".

ופתאום עמד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע על רגלי קדשו, והכריז:

"שמעו יהודים, הקב"ה אין סוף עצמותו ומהותו הבלי גבול, צמצם את עצמו כביכול במידה וגבול, ברא עולמות רוחניים, וברא עולם גשמי עם נבראים בעלי גבול, והנשמות שנמצאים בעולמות העליונים הרוחניים – שולח אותם השי"ת למטה בעולם הזה הגשמי, כדי לעשות מגשמי – רוחניות, ולעשות מהגשמי כלי לרוחניות.

עבודה זו לעשות מגשמיות רוחניות, ולעשות את הגשמי כלי לרוחניות, עבודה זו חייב כל יהודי למלא בעבודה בפועל, הן בעצמו והן בזולתו. אלא שהעבודה עצמה באה מצד שתי סיבות: אהבה ויראה.

ישנו מי שהוא זהיר במצות, ומעורר את זולתו שגם הוא יהיה זהיר במצוות, להיותו ירא-שמים; וישנו מי שהוא זהיר במצות, ומעורר את זולתו שגם יהיה זהיר במצוות – להיותו אוהב ישראל.

האבא [אדמו"ר מהר"ש] אמר לי ששמע מהסבא [הצמח צדק], שהסבא והרבי האמצעי היו יחדיו אצל הרבי [רבינו הזקן], היה זה בזמן המחלוקת הידועה, חסידים סיפרו לרבי אודות היסורים הגדולים שיש לחסידים מיהודים פשוטים מתנגדים, אמר הרבי: הסבא – בכונתו לבעל שם טוב. הרבי היה מכנה את הבעל שם טוב "זיידע" [סבא] – מאוד אהב יהודים פשוטים. בימים הראשונים כאשר הייתי לראשונה במעזריטש, אמר לי הרבי, שמרגלא בפומא של הרבי – הבעל שם טוב – אהבת ישראל היא אהבת המקום, בניס אתם לדי אלקיכם, כשאוהבים את האבא, אוהבים את הילדים".

3. השווה "היום יום" לכ"ז טבת וכ"ז אלול.